

SELETUSKIRI

Vabariigi Valitsuse korralduse

„Üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ koostamise algatamine“ eelnõu juurde

Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi planeeringute osakonna nõuniku kt Toomas Paaver (6125 177, e-post toomas.paaver@siseministeerium.ee), Siseministeeriumi planeeringute osakonna nõunik Maila Kuusik (6125 178) ja Siseministeeriumi nõunik Külli Heinla (6125 230, e-post kylli.heinla@siseministeerium.ee).

Vabariigi Valitsuse korraldus on koostatud planeerimisseaduse § 10 lg 2 alusel, mille kohaselt üleriigilise planeeringu koostamise algatab Vabariigi Valitsus ja selle koostamist korraldab Siseministeerium. Planeerimisseaduse § 16 lg 1 p 1 kohaselt koostatakse üleriigiline planeering koostöös maavanematega, maakondlike kohalike omavalitsuste liitudega ja ministeeriumitega. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 35 lg 1 alusel tuleb Siseministeeriumil kui üleriigilise planeeringu koostamise korraldajal algatada ka keskkonnamõju strateegiline hindamine.

Ruumiline planeerimine on vahend otstarbeka ruumikasutuse saavutamiseks, mis eelkõige peab looma võimalikult sobiva elukeskkonna inimesele ning samas säilitama võimalikult tervikliku ja jätkusuutliku looduskeskkonna. Üleriigiline planeering on pikaajaline strateegiline kava, mille eesmärgiks on ruumilise arengu suunamine kõige üldisemates küsimustes. Erinevalt teistest planeerimistasanditest käsitleb üleriigiline planeering ruumilisi seoseid teiste riikidega, samuti Eesti riigi erinevaid regioone ning kogu maa- ja veeala tervikuna. Planeeringu koostamisel arvestatakse väljakujunenud rahvusvahelist planeerimistava ja praktikat, mis võimaldab võrrelda erinevate Euroopa riikide sama tasandi planeeringuid (analoogselt Eestiga käsitletakse üleriigilistes planeeringutes asustuse ja transpordi, energeetika, looduskeskkonna säilitamise teemasid kõikides Põhjamaade ja Lääne-Euroopa üleriigilistes planeeringutes arvestades riigi vajadusi ja eripära). Planeering käsitleb asustuse ruumilist suunamist ja üleriigiliste võrgustike terviklikku arendamist, arvestades sealhulgas ka üksikute linnade ja piirkondade eripära. Üleriigiline planeering saab pakkuda võimalusi mitmete valdkonnapoliitikate täpsemaks ruumiliseks suunamiseks ja kohalike sünergiate saavutamiseks. Tuleb arvestada, et üleriigilise planeeringu lahenduste elluviimine on võimalik vaid sellega piisavalt hästi seotud teiste tasandite planeeringute ja erinevate valdkondlike strateegiliste dokumentide kaudu. Üleriigilise planeeringu mõju ilmneb eri planeerimistasandite vastastikusel kooskõlas ja täiendamises.

Planeeringu sisulises ülesehituses säilivad „Eesti 2010“ koosseisus käsitletud teemad (asustus, transport, energeetika ruumstruktuur ja roheline võrgustik). Samas tuleb teemade ringi laiendada arvestades võimaluste piires asutuste ja organisatsioonide poolt tehtud ettepanekuid (näiteks merealade planeerimise, linnaliste keskuste arengu ja valglinnastumise, maapiirkondade arengu, üleriigilise tähtsusega objektide paigutuse põhimõtted).

Hetkel kehtib Vabariigi Valitsuse 19. septembri 2000. a korraldusega nr 770-k heaks kiidetud üleriigiline planeering „Eesti 2010”, mis vajab sisulist uuendamist, võttes arvesse viimasel aastakümnel toimunud tegelikku ruumilist arengut ja ilmnenud uusi asjaolusid. „Eesti 2010“ kehtib kuni uue planeeringu kehtestamiseni. Uue planeeringu koostamisel tuleb lähtuda vahepealsel ajal muutunud ruumilise ja sotsiaal-majandusliku arengu tingimustest, sh Eesti liitumisest Euroopa Liiduga, tõhustada riigi erinevate poliitikate ruumilist koordineerimist ja paremini omavahel seostada erinevaid planeerimistasandeid. Arvestades, et kehtiva üleriigilise planeeringu mõju riigi tegelikule ruumilisele arengule on olnud vähene, tuleb uue planeeringu koostamisel, eelkõige avalikustamise ja laiapõhjalise koostöö käigus, leida võimalusi uue planeeringu rakendatavuse parandamiseks. Üleriigilise planeeringu rakendatavuse tagab ruumilise dimensiooni integreerimine sektorarengukavadesse, kusjuures tuleb arvestada strateegiliste dokumentide erinevat ajaperspektiivi. Koostöö hõlbustamiseks planeeringu elluviimise tegevuskava koostamisel moodustatakse ministriumite vaheline töögrupp.

Planeeringu algatamiseks on koostatud „Eesti 2030+“ lähteseisukohad ning koondatud ettepanekud erinevatelt ministriumitelt, teistelt riigiasutustelt, kohalike omavalitsuste liitudelt ja muudelt organisatsioonidelt, samuti on Siseministeeriumi poolt tellitud ekspertarvamused.

Seletuskirjale on lisatud (lisa 1) Siseministeeriumi poolt tellitud ekspertarvamus, mille on koostanud Heiki Mägi. Ekspertarvamus analüüsib põhjalikult kehtivat üleriigilist planeeringut ja selle mõjusid, samuti teeb ettepanekud uue üleriigilise planeeringu eesmärkidele ja sisule. Üleriigilise planeeringu koostamise käigus analüüsitakse „Eesti 2010“ mõju täiendavalt ja võetakse arvesse „Eesti 2030+“ koostamisel. Nimetatud eksperthinnang on koostatud tihedas koostöös ministriumidega. Ekspertarvamus viidatud aspekte arvestatakse nii uue üleriigilise planeeringu koostamisel kui ka kehtiva üleriigilise planeeringu eesmärkide täitmise analüüsis. Analüüsi on kavas täiendada planeeringu koostamiseks kokkukutsutava töögrupp liikmetelt saadava sisendiga eri valdkondade lõikes. Uue üleriigilise planeeringu osaks on kokkuvõtte, kuidas on üleriigiline planeering „Eesti 2010“ olnud vastavuses tegeliku ruumilise arenguga, milliste valdkondade käsitlemist jätkatakse, millised on oma aktuaalsuse kaotanud, millised rakurssi muutnud jms.

Vaatamata mõningatele kitsaskohtadele, aitas „Eesti 2010“ luua aluse kogu riigi planeeringute süsteemile. Mitmed maakonnatasemel koostatud teemaplaneeringud („Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“, „Sotsiaalne infrastruktuur“), samuti Via Baltica ja Via Hanseatica maanteedkoridoride planeeringud algatati lähtudes üleriigilisest planeeringust. Mitmete planeeringus esitatud lahendite kohta võib väita, et need peegeldasid planeeringu valmimise järgse viie-kuue aasta reaalsust piisavalt. Peale Eesti liitumist EL –ga, oleksid mõned lahendid aga vajanud juba täpsustamist. Kitsaskohtadena tuleb rõhutada üleriigilise planeeringu puudulikku realiseerimismehhanismi, samuti üleriigilise planeeringu ja valdkondlike poliitikate vahelist nõrka seotust. „Eesti 2010“ mõjusid kirjeldab täpsemalt lähteseisukohtade lisa 1, "üleriigilise planeerimise kogemus ja õppetunnid Eestis".

Planeeringuprotsessi ettevalmistavas etapis küsiti täiendavalt ekspertarvamusi kehtiva üleriigilise planeeringu „Eesti 2010“ ajakohasuse ja adekvaatsuse kohta demograafia,

asustuse, regionaalse tasandi ja transpordi teemade lõikes. Lisaks sellele on küsitud ministereeriumide seisukohti Siseministreeiumi kirjaga nr 13.08.2009 nr 13-1/6257 nii kehtiva planeeringu puudujääkide ja kavandatava üleriigilise planeeringu teemade osas. Ministereeriumid on andnud omapoolse sisendi ajavahemikul august kuni detsember 2009.

Lähteseisukohad koos lisadega ja tabelisse koondatud riigiasutuste ettepanekud on kättesaadavad Siseministreeiumi kodulehel www.siseministreeium.ee/eesti2030. Riigiasutuste ettepanekud on selles tabelis esitatud ülevaatlikus vormis, kust on välja jäetud põhjalikumalt kirjeldatud osad.

Üleriigilise planeeringu sisu ja täpsemad eesmärgipüstited tekivad põhjaliku koostöö, analüüside ning väga mitmete osapoolte sisulise kaasamise tulemusena. Üleriigiline planeering on kavas esitada Vabariigi Valitsusele otsustamiseks hiljemalt 31.12.2011.

Üleriigilise planeeringu koostamise kavandatav protsess jaotub kolme peamisse etappi.

1. Arenguvariantide ja võtmeelementide analüüs.

Nimetatud etapp võimaldab kava koostada mitmevariandilisena vastavalt arengutingimuste muutumisele. Samuti toimub selles etapis kavandamise kaasatute ühise arusaamise kujundamine kavandamise keskkonnast ja lahenduste põhjendatusest.

2. Planeeringulahenduse väljatöötamine ja tegevuskava koostamine.

Nimetatud etapp on kogu protsessi olulisem ja aeganõudvaim, milles tuleb kokku leppida planeeringu eesmärkides. Eesmärkideks võiksid olla asustuse tasakaalustamine, Eesti parem sisemine integreerimine, aeg-ruumiliste vahemaade lühendamine, Eesti kui terviku arengu jaoks võtmetähtsust omavate piirkondadele ligipääsu tagamine välismaalt, intensiivselt kasutatavate ja looduslähedases seisundis alade optimaalse vahekorra saavutamine jt. Planeeringulahendus esitatakse peamiselt asustuse (linnade ja maapiirkondade areng) ja võrgustike (transport, energeetika, ökoloogiline sidusus) kontekstis. Selline jaotus võimaldab ruumiliselt käsitleda kogu riigi maa- ja veela. Tekst visualiseeritakse teemapõhiste ja kokkuvõtva skeemiga.

Planeeringulahenduse väljatöötamise kaasatakse ministereeriumid, maavanemad ja maakondlike kohalike omavalitsuste liitude esindajad.

Üleriigilise planeeringu elluviimise tagamiseks koostatakse tegevuskava, milles märgitakse keskpikad tegevused ja vajadusel võtmeprojektid, nende elluviimise seire koos ülevaatega Vabariigi Valitsusele ja planeeringu tegevuskava ülevaatamise periood.

3. Planeeringu kooskõlastamine ja avalikustamine.

Üleriigiline planeering koostatakse ministereeriumide, maavalitsuste ja muude asjaosaliste riigiasutuste, kohalike omavalitsuste liitude ning sotsiaalsete partnerite, sh keskkonnaorganisatsioonide, ettevõtjate üleriigiliste ühenduste, planeerijate ühingu, kõrgkoolide jt kaasamisel, mille käigus arutatakse läbi kaasatute seisukohad, mis võimalusel ka arvesse võetakse.

Regionaalsete partnerite kaasamiseks nähakse ette piisava hulga piirkondlike (regionaalsete) teavitus- ja tööseminaride korraldamine.

Kuna üleriigiline planeering on seotud ka naaberriikide kavadega, kaasatakse teatud (n. transport, energeetika) töölõikudes esindajaid eeskätt Soomest ja Lätist, kuid vajaduse korral ka teistest Läänemere riikidest.

Kuna üleriigiline planeering puudutab kaudselt kõiki, tagatakse planeeringu koostamisel protsessi avalikkus ja üldsuse kaasamine nii interneti kui meediakanalite kaudu.

Planeerimisprotsessi käigus nähakse ette piirkondlike ning probleemipõhiste teavitus- ja arutluskoosolekute läbiviimise aeg. Planeerimisprotsessi olulisemaid vahetulemusi ja üldsusele huvipakkuvaid probleeme on kavas käsitleda ka ajakirjanduses.

Projekti veebilehel tehakse kättesaadavaks koostamisprotsessi üldine kava ja vahetulemusi kajastavad dokumendid. Veebilehe kaudu on igapäev võimalus esitada ettepanekuid ja arvamusi.

Planeeritavate tegevuste täpsem ajakava on toodud seletuskirjale lisatud tabelis (lisa 2).

Üleriigilise planeeringu koostamisel lähtutakse juba olemasolevatest rahvusvahelistest ja Eestis läbiviidud uuringutest. Nii näiteks kasutatakse planeeringu koostamisel ka ESPON programmi raames läbiviidud uuringuid ja analüüse, mis sisaldavad Euroopa regionaalarenguga seonduvaid andmeid, poliitikate mõju regionaalsele arengule ning ruumilise arengu seoseid ja trende Euroopas.

Juhul, kui planeeringu koostamise käigus ilmnevad seisukohtade erisused, võib tekkida vajadus täiendavate eksperthinnangute tellimiseks. Samuti on täiendavate uuringute vajaduse selgitamiseks kavas ringkirja teel küsida töögrupis osalevatelt ministriumitelt ning asjaomastelt ametisasutustelt, kas ja milliseid üleriigilise planeeringu teemaderingiga haakuvaid olulisi uuringuid on nende poolt tellitud. Peale olemasolevate uuringute teemaderingi kaardistamist selgub, kas ja milliseid uuringuid on vaja lisaks tellida. Kuna tegemist on pikaajalise ja väga mitmeid valdkondi hõlmava tööga ei ole algatamise staadiumis võimalik kõiki vajadusi ette näha.

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks ministriumidele. Märkuseid esitasid Välisministeerium ja Rahandusministeerium. Põllumajandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Kaitseministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium ja Kultuuriministeerium on eelnõu vaikimisi heaks kiitnud. Välisministeerium poolt esitatud märkus on eelnõusse sisse viidud. Rahandusministeerium tegi ettepaneku täiendada eelnõud punktiga osapoolte (näiteks ministriumide ning omavalitsusliitude) kaasamise kohta üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ koostamisel. Kuna koostöö tegemise kohustus ministriumide, maavanemate ja kohalike omavalitsusliitudega tuleneb planeerimisseaduse § 16 lg 1 p -st 1 ei pea me nimetatud sätte ülekordamist eelnõus otstarbekaks. Samuti nõustume Rahandusministeeriumi poolt märgitud pikaajaliste arenguvõimaluste analüüsist lähtumise vajalikkusega üleriigilise planeeringu koostamisel.